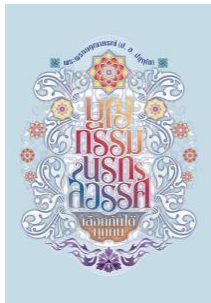

บทวิจารณ์หนังสือ : Book Review

บุญ กรรม นรก-สวรรค์ เลือกกันได้ทุกคน

THE MODEL OF BRANCH EXPANSION OF NONG PA PHONG TEMPLE

ผู้เขียน: พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

Author: Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto)

พระครูโสภณชยาภินันท์ (ปรีชา อนาลโย)

และ พระมหามิตร ฐิตปญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phrakhru Soponechayapiwade (Phreecha Anālayo)

and Phramaha Mit Thitapanyo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: eakcup1111@gmail.com

บทนำ

หนังสือรวมเล่มนี้เกิดจากนำหนังสือเล่มเล็ก 4 เล่ม มาพิมพ์รวมเข้าด้วยกัน ควรจะมีชื่อรวมเป็นอันเดียว เพื่อให้ชื่อหนังสือกะทัดรัด สั้นและจำง่าย ได้ตกลงตั้งชื่อรวมนั้นว่า บุญ กรรม นรก-สวรรค์ เลือกกันได้ทุกคน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พิมพ์ครั้งที่ 1 (รวมเล่ม-ปรับปรุง 10 มิถุนายน 2012) จำนวน 4000 เล่ม จำนวนหน้า 208 หน้า

* ได้รับบทความ: 10 กุมภาพันธ์ 2563; แก้ไขบทความ: 10 กรกฎาคม 2563; ตอปรับตีพิมพ์: 20 กรกฎาคม 2563

Received: October 10, 2019; Revised: July 11, 2020; Accepted: July 20, 2020

ส่วนเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงเรื่องการทำบุญ กรรม นรก-สวรรค์ ซึ่งเป็นเรื่องที่คนถามกันมาตลอดว่ามีจริงไหม เป็นอย่างไรในประเพณีของเราก็มีเรื่องราวเกี่ยวกับการทำบุญ กรรม นรก-สวรรค์ ในวรรณคดีก็ตาม ศิลปกรรมก็ตาม ก็มีเรื่องการทำบุญ กรรม นรก-สวรรค์ ไปเกี่ยวข้องด้วยเช่น ภาพฝาผนังตามปูชนียสถานต่าง ๆ มีเรื่องเหล่านี้มากมายตามที่เราคุ้น หรือพูดถึงกันอยู่เป็นเรื่องราวที่ได้รับหรือไปประสบหลังจากตายแล้ว ศาสนาอื่นๆทั่วไปว่าอย่างนี้ เมื่อตายแล้วจะไปนรกหรือสวรรค์ ดังนั้น จุดหมายสูงสุดของศาสนาเหล่านั้นจึงเป็นเรื่องของชีวิตข้างหน้า แต่จุดหมายของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่บรรลุได้ในชาตินี้ นิพพานสามารถบรรลุได้ในชาตินี้ ในขณะเดียวกันเยาวชนคนรุ่นใหม่ เริ่มห่างหายจากคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาที่สอนให้เชื่อในเรื่องของบุญ กรรม หรือการกระทำโดยมีความเชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งคนไทยในยุคอดีตได้ปลูกฝังเรื่องเหล่านี้ ผ่านความเชื่อเรื่องบุญ กรรม นรกและสวรรค์ หนังสือเล่มนี้จึงอธิบายถึงบุญ กรรม นรกและสวรรค์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เข้าใจและสอดคล้องกับยุคสมัยในปัจจุบัน

โครงสร้างหนังสือ

โครงสร้างหนังสือ บุญ กรรม นรก-สวรรค์ เลือกกันได้ทุกคนประพันธ์โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) แบ่งหมวดหมู่เป็น 4 ประการ ดังนี้ ประการที่ 1 ก้าวไปในบุญ ว่าด้วยเรื่องความหมายของบุญ และทานอย่างไรจึงจะได้บุญอย่างสมบูรณ์ที่สุด ประการที่ 2 ทำอย่างไรจะให้เชื่อเรื่องกรรม ว่าด้วยเรื่อง ความสับสนในเรื่องกรรม หลักกรรมที่แท้และทำอย่างไรจะสอนหลักกรรมให้ได้ผล ประการที่ 3 หลักกรรมสำหรับคนรุ่นใหม่ ว่าด้วยเรื่องกรรมโดยหลักการ กรรมในฐานะกฎเกณฑ์แห่งเหตุผลและกฎแห่งกรรมเป็นเพียงอย่างหนึ่งในนิยาม 5 และความสำคัญของมโนกรรม ค่านิยม วิธีชีวิต สังคม วิธีจิตและจุดเริ่มแห่งการให้ผลของกรรม ประการที่ 4 นรก-สวรรค์ในพระไตรปิฎก ว่าด้วยเรื่องนรก สวรรค์มีจริงหรือไม่ ท่าทีของพระพุทธศาสนาที่มีต่อเรื่องนรก สวรรค์ ซึ่งต้องว่าเป็นเรื่องที่ต้องค่อยๆ ว่ากันทีละขั้นละตอนต่อไป

ในทัศนะของผู้ศึกษาได้เลือกวิจารณ์หนังสือ บุญ กรรม นรก-สวรรค์ เลือกกันได้ทุกคน เล่มนี้ เนื่องจากหนังสืออันทรงคุณค่าเล่มนี้ เป็นหนังสือที่นำคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่อง บุญ กรรม นรก-สวรรค์ ที่พุทธบริษัท 4 สามารถนำมาประพฤติปฏิบัติและประยุกต์ใช้จริงในชีวิตประจำวันสำหรับทุกคน ตามวิถีแห่งพุทธศาสนา ซึ่งมุ่งหวังประโยชน์

เพื่อให้เกิดความสุขสงบภายในจิตใจของเรา และแผ่ขยายสู่บุคคลและสังคมภายนอก ทำให้ผู้เขียนมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อนำมาใช้กับตนเอง

สารัตถะของเนื้อหา

ประเด็นที่ 1 ก้าวไปในบุญ

บุญกุศลนี้ มีทางทำให้เกิดขึ้นได้มากมาย แต่ข้อสำคัญอยู่ที่จิตใจ แต่เมื่อเราต้องการให้จิตใจผ่องใส อะไรจะมาช่วยทำให้ผ่องใสได้ ตอนนี้อาจารย์พระประธาน แต่พระพุทธเจ้าสอนไว้ว่า มีวิธีปฏิบัติหลายอย่างที่จะทำให้เกิดบุญกุศล จึงขอพูดเรื่องบุญนิดๆ หน่อยๆ เพราะคำว่าบุญเป็นคำสำคัญในพระพุทธศาสนา และเวลานี้ความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “บุญ” ก็แคบมาก หรือบางทีก็ถึงกับเพี้ยนไป

ก้าวไปในบุญนั้นจะขอยกตัวอย่าง อย่างเราเข้าไปในวัดนั้น เวลาที่พระประธานได้กราบไหว้นมัสการ ก็ทำให้จิตใจของเราเบิกบานผ่องใส มีความสุข เราอาจมีจิตใจว่ารุ่นเด็กร้อนซุ่มมาจากบ้านหรือจากที่อื่นๆ ภายนอก พอเข้าวัดมาแล้ว เห็นพระประธานจิตใจของเราก็อบอุ่น นั่นคือพุทธานุภาพเกิดผลแก่จิตใจของเรา คือ เมตตาเกิดผล ทำให้จิตใจเราสบาย มีความสุข มีปิติ คือความอิ่มใจ และมีความสงบ ถ้าพระพุทธรูปสื่อถึงพระพุทธานุภาพได้อย่างนี้ ก็จะเกิดผลต่อจิตใจของพุทธศาสนิกชน ในเวลาสัมผัสพระพุทธานุภาพ เริ่มแต่ได้พบเห็นพระสงฆ์ตามหลักที่ตรัสว่า สมณานนฺทํ ทสฺสนํ การเห็นสมณะเป็นอุดมมงคล เมื่อเห็นสมณะก็ทำให้จิตใจผ่องใส นี่เป็นการก้าวไปในบุญได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2555 : 2) ซึ่งมีความสอดคล้องกับ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2530 : 263) ว่าบุญที่เป็นภาวะที่ขจัดหรือลดกิเลส ที่เกิดขึ้นในจิตสันดานแล้วชำระจิตสันดานนั้นให้หมดจดผ่องแผ้ว ในขณะเดียวกัน (ปิ่น มุทุกันต์ (2527 : 12) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับบุญว่า การทำให้คุณภาพของจิตดีขึ้นเรียกว่าทำบุญ ดังนั้นการทำบุญในลักษณะใดก็ตามที่เป็นไปเพื่อเพิ่มความต้องการหรือเพิ่มพูนกิเลส เช่น การทำบุญเพื่อความมีหน้าตา ชื่อเสียงหรือหวังผลตอบแทน เช่น ผู้สมัครลงรับการเลือกตั้งไปสร้างสะพาน บริจาคเงินสร้างวัดเพื่อให้ประชาชนในเขตนั้นเห็นความดีของตนแล้วเลือกเข้าไปบริหารบ้านเมืองเป็นต้น จัดเป็นการทำบุญที่ผิดหลักการข้อนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวโดยสรุปว่า บุญตัวสำคัญก็คือปัญญา บุญ แปลว่า ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ แต่บุญจะชำระจิตใจได้จริงก็ต้องมาถึงขั้นปัญญา จึงจะชำระด้วยวิปัสสนาให้สะอาดได้จริง ฉะนั้น บุญจึงรวมคำว่าปัญญาอยู่

ด้วย และบุญขั้นสูงสุดก็จึงมาถึงปัญญา มาเป็นปัญญาในที่สุด บุญญะ กับ ปัญญา ก็เลยมาบรรจบกัน

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า หลักการทำบุญในหนังสือเล่มนี้ท่านได้อธิบายขั้นตอนการทำบุญตามลำดับแก้ความเข้าใจในความหมายของบุญที่แคบและเพี้ยนไปและพูดถึงการให้ทานอย่างไร จึงจะได้ทำบุญอย่างสมบูรณ์ หนทางที่จะทำบุญ ทำบุญทำที่ไหนก็ได้ ไม่ว่าทำอะไร ถ้าทำเป็นก็ได้บุญ จากหนังสือที่ท่านได้อธิบายในประเด็น ก้าวไปในบุญ ท่านได้ให้แนวประพฤติ ปฏิบัติ แก่ผู้ที่จะทำบุญจึงไม่ควรติดอยู่แค่ทาน แต่ควรยกระดับการทำบุญของตนให้สูงขึ้น ขึ้นไปตามลำดับขั้น จนถึงขั้นมีชีวิตอยู่ด้วยปัญญาทุกขณะจิตที่หายใจเข้าออก พร้อมทั้งมีสภาพจิตใจที่ใสสะอาด สว่าง สงบ อิสระ รมเย็น และเป็นสุข หลุดพ้นจากโลก โกรธ หลง อย่างสิ้นเชิง ซึ่งถ้าทำได้ถึงขั้นนี้แล้ว นอกจากจะได้ชื่อว่าได้ทำบุญอย่างสูงสุดแล้ว ตัวผู้นั้นเองก็จะกลายเป็น "เนื่อนาบุญ" ที่เป็นบ่อเกิดแห่งบุญสำหรับคนอื่น ๆ ทั่วทั้งโลกอีกด้วย

ประเด็นที่ 2 ทำอย่างไรจะให้เชื่อเรื่องกรรม

กรรมหรือความเชื่อในเรื่องกรรม พระพุทธองค์ทรงมีวัตถุประสงค์หลายอย่างในการสอนเรื่องของการกรรม แต่หลักใหญ่ๆ ก็จะมีอย่างนี้ ขอยกเพียง 2 อย่างนี้ก่อน การทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ที่กล่าวมานี้ จุดสำคัญคือต้องการให้เรามีความเพียรพยายามในการที่จะทำความดีและแก้ไขปรับปรุงตนเองขึ้นไป อันนี้แหละเป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนาซึ่งถือว่าจุดมุ่งหมายจะบรรลุได้ก็โดยที่ตัวเราทำ ศาสตราครุฑอาจารย์เป็นเพียงผู้แนะผู้บอกทางให้เท่านั้น ไม่ใช่ช่วยเราได้เลย ท่านจะช่วยแบบที่ว่าส่งเราไปสวรรค์ ส่งเราไปนรก ส่งเราไปนิพานนั้น ส่งไปไม่ได้ แต่บอกทางให้ ชี้ทางให้ แนะนำพร่ำสอนให้กันได้ เป็นกัลยาณมิตรให้แต่ถึงตอนทำ เราต้องทำเอง จึงจะเป็นการเข้าใจถึงหลักกรรมได้อย่างแท้จริงยิ่งขึ้นผู้เขียนได้อธิบายถึงกระบวนการความเข้าใจในเรื่องกรรม เพื่อไม่ให้เข้าใจผิด กรรมหมายถึงการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา จะแสดงออกทางกายก็ตาม วาจาก็ตาม หรืออยู่ในใจก็ตาม เป็นอดีตก็ตาม ปัจจุบันก็ตาม อนาคตก็ตาม ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เป็นกรรมทั้งนั้น กรรมเป็นเรื่องของความจริงและเป็นเรื่องของชีวิต เป็นเรื่องของคนโดยตรง ความจริงนั้นใครก็ปฏิเสธไม่ได้ เราทุกคนต้องยอมรับความจริง และต้องสนใจต้องรู้เข้าใจความจริงที่เกี่ยวกับตัวเองท่านได้กล่าวว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล มีระบบความเชื่อความศรัทธาที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2555 : 56) ดังที่ปรากฏในพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุ

ทั้งหลาย เจตนานั้นเอง เราเรียกว่ากรรมบุคคลจงใจแล้วจึงกระทำด้วยกายด้วยวาจา ด้วยใจ” (อ.ฉก (ไทย) 22/334/4222) ในขณะเดียวกันท่านพุทธทาสได้กล่าวเรื่องกรรมว่า กรรมเกิดจากการกระทำของตัวเราเอง มิใช่มีใครมากำหนดการกระทำดี เรียกว่ากรรมดี การกระทำชั่ว เรียกว่ากรรมชั่ว ในการกระทำทุกอย่างย่อมมีผลเรียกว่า วิบากที่บุคคลผู้กระทำจะต้องเป็นผู้รับ สังคมไทยแต่เดิมได้มีการปลูกฝังค่านิยมเรื่องกรรมให้เชื่อในกฎแห่งกรรมจนมีสำนวนไทยว่า “ทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว” และยกย่องคนดี คือ คนที่มีคุณธรรม แต่ปัจจุบันสังคมไทยได้มีค่านิยมที่เปลี่ยนไป การให้ความสำคัญเรื่องกรรมมีน้อยลง ค่านิยมของคนไทยเปลี่ยนไป เป็นสังคมบริโภคนิยมและวัตถุนิยมแต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว หาได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขที่แท้จริงของคนไทยไม่คนนิยมวัตถุหรือวัตถุนิยมมากไปมีกิเลสมากขึ้นและสิ่งที่ขาดคือศีลธรรม สภาพสังคมที่ฟอนเฟะเพราะรับอิทธิพลอารยธรรมตะวันตก (พุทธทาสภิกขุ, 2545 : 13) เมื่อว่าโดยสรุปก็มีความสำคัญที่จะต้องมองอยู่ 4 ประการ คือ

1. กรรมเป็นเรื่องของความпенเหตุเป็นผล เป็นเรื่องของกฎเกณฑ์แห่งเหตุปัจจัย ถ้าจะอธิบายลงลึกก็ต้องโยงเข้าไปในเรื่องไตรวิภังค์ คือ กิเลส กรรม และวิบากเข้าสู่หลักปฏิบัติสมุปบาท
2. จะต้องรูวาทกรรมนี้เป็นนิยามหนึ่ง หรือกฎหนึ่งในบรรดานิยาม 5 เท่านั้น อย่าเหมาทุกอย่างเขาเป็นกรรมหมด ต้องแยกแยะเหตุปัจจัยให้ถูกต้อง
3. ต้องแยกหลักกรรมออกจากลัทธิผิดสามอย่างให้ได้ด้วย คือ ลัทธิปุพเพกตวาท ลัทธิอิศวรนิรมิตวาท และลัทธิอิเหตุวาท
4. ให้นำความเข้าใจความหมายของกุศล อกุศล มาช่วยในการอธิบายแง่ลึก ให้เห็นผลต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระดับจิตใจ ให้เข้าใจความหมายของกรรมที่แท้จริง ที่เป็นสภาวะอยู่ในจิตใจ ซึ่งมีผลประจักษ์ทัน

ในทัศนะผู้ศึกษาเห็นว่าท่านกำลังเสนอแนวทางการศึกษาเรื่องกรรมเพื่อให้เข้าใจชัดเจน ที่ท่านให้เริ่มต้นด้วยกระบวนการของจิตใจตั้งแต่ข้างในเป็นต้นไปนั้น ก็คงต้องการให้เข้าใจในบริบทในตัวเราก่อน นอกจากนั้นก็จะได้ศึกษาภายนอกให้เพื่อมองเห็นกรรมที่แสดงออกเป็นเหตุการณ์ใหญ่ๆ แล้วหันมาศึกษาเรื่องลึกละเอียดด้วย อันนี้ท่านก็เพียงมาเสนอแนะเราจะพูดถึงเนื้อแท้ของหลักกรรมในแง่ลึกซึ่งเป็นอันว่าที่ตั้งเป็นหัวข้อว่า “ทำอย่างไรจะให้เชื่อเรื่องกรรม” นี้ ปัญหาถกเถียงมาอยู่ที่ว่า ถ้าจะศึกษาทำความเข้าใจหลักกรรมให้ลึกซึ้งจนเห็นเป็นข้อเท็จจริงออกมาได้อย่างไรอันนี้เป็นงานระยะยาว หลักกรรมสำหรับคนสมัยใหม่

ท่านสอนหลักกรรม เพื่อให้รู้จักพึ่งตนเอง ไม่ฝากโชคชะตาไว้กับปัจจัยภายนอก ไม่ให้หวังผลจากการอ่อนนอนนอนคอยโชค ให้หวังผลจากการกระทำ หลักกรรมในพระพุทธศาสนาสอนว่า "ความสำเร็จเกิดขึ้นจากการกระทำตามทางของเหตุผลลักษณะของหลักกรรมนี้ เป็นเรื่องที่น่าพิจารณา เพราะกรรมเป็นหลักใหญ่ในพระพุทธศาสนาจะต้องมีการเน้นอยู่เสมอ หลักการของศาสนานี้ก็เหมือนกับหลักการปฏิบัติทั่วไปในหมู่มนุษย์ เมื่อเผยแพร่ไปในหมู่มนุษย์กว้าง ซึ่งมีระดับสติปัญญาต่างกัน มีความเอาใจใส่ต่างกัน มีพื้นเพภูมิหลังต่างๆ กันนานๆ เข้าก็มีการคลาดเคลื่อนเลือนลางไปได้ จึงจะต้องมีการทำ ความเข้าใจกันอยู่อย่างสม่ำเสมอ ที่ท่านเน้น ก็คือการรับผิดชอบต่อตนเอง คนเรานั้นมักจะขัดทอดสิ่งภายนอก ขัดทอดปัจจัยภายนอก ไม่รับผิดชอบต่อการกระทำ ของตนเอง เวลามองหาความผิดต้องมองไปที่ผู้อื่นก่อน มองที่สิ่งภายนอกก่อน แม้แต่เดินเตะกระโถน ก็ต้องบอกว่าใครเอากะโถนมาวาง ชุ่มช้ำม ไม่ว่าตนเดินชุ่มช้ำ เพราะฉะนั้นจึงเป็นลักษณะของคนที่ชอบขัดทอดปัจจัยภายนอก แต่พระพุทธศาสนาสอนให้รับผิดชอบการกระทำของตนเองให้มีการสำรวจตนเองเป็นเบื้องต้นก่อน

การอธิบายเรื่องกรรมให้กับคนคนสมัยใหม่มักจะอธิบายถึงความสัมพันธ์ของการมีอยู่ร่วมกันของหลักกรรมมีความสัมพันธ์กันระหว่างกรรมเก่าและกรรมใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจให้ตรงกันสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง จึงไม่ใช่มีวาทะที่ทอดทิ้ง อยู่กับทุนเก่าหรือกรรมเก่ากรรมเก่านี้ถือเป็นทุนเดิม ซึ่งจะต้องกำหนดรู้ แล้วพยายามแก้ไข ปรับปรุงส่งเสริมเพิ่มพูนให้ดีขึ้น ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป"

ประเด็นที่ 3 นรก-สวรรค์

ในพระพุทธศาสนา นรก-สวรรค์เป็นส่วนหนึ่งในสังสารวัฏ คือการเวียนว่ายตายเกิด สังสารวัฏมีการเปลี่ยนแปลงได้ ชีวิตคนเราเดินทางไปในสังสารวัฏ มีหมุนขึ้นหมุนลง ตกนรกแล้ว ต่อไปเราทำกรรมดี ก็กลับไปขึ้นสวรรค์ หรือเกิดมาเป็นมนุษย์ คนที่เกิดมาเป็นพรหม ด้วยกรรมดีบำเพ็ญทานสมบัตินี้ ต่อไปเมื่อสิ้นบุญแล้วกลับไปตกนรก เพราะมีกรรมชั่วในหนหลัง หมุนเวียนไปมา เมื่อเป็นเช่นนี้ นรก-สวรรค์ จึงเป็นส่วนที่หมุนเวียนอยู่ในระหว่าง แล้วก็ไปของชั่วคราว เพราะฉะนั้นความสำคัญก็ลดลง เพราะเรามีโอกาสที่จะแก้ตัวได้มาก พูดอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นขั้นตอนของความก้าวหน้าในวิถีของการพัฒนาสูงขึ้น ในแง่นี้เป็นเรื่องที่เราควรทำความเข้าใจในเบื้องต้น เพื่อจะได้เห็น ฐานะของนรก-สวรรค์ในพระพุทธศาสนา ในแง่นี้ ถ้าเราเปรียบเทียบกับศาสนาที่ถือเรื่องนรก-สวรรค์เป็นนิรันดร์ เป็นสิ่งสุดท้ายที่มนุษย์

จะประสบ ซึ่งไม่มีทางแก้ไขได้เลย ก็จะมีผลแตกต่างกันอย่างมาก เมื่อทำความเข้าใจเบื้องต้นอย่างนี้แล้วก็จะเข้าใจใน นรก-สวรรค์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2555 : 137-138) ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา (ม.อ. (ไทย) 14/250/294-295, ที.สี. (ไทย) 9/247/83) “นิรยะ” แปลว่า นรก คือสภาพที่ไม่มีความเจริญ สภาพที่ไม่มีความสุข สภาพหรือภูมิที่ไม่มีความยินดี ไม่มีความเบาใจ นรก คือ ภูมิเป็นที่เสวยทุกข์ของผู้ทำบาปตายแล้วไปเกิด เป็นเหวแห่งความทุกข์ ไร้ซึ่งความสุขและความเจริญเป็นภาวะที่ร้อนรน คำว่า “สวรรค์” มาจากภาษาบาลี คำว่า “สัคคะ (ม.อ. (ไทย) 14/255/301-302, ที.สี. (ไทย) 9/247/83) แปลว่า โลกที่เลอเลิศเพียบพร้อมไปด้วยกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะอันน่าปรารถนาน่าใคร่ น่าพอใจ คำว่า “นรกสวรรค์” ปัจจุบันสังคมไทยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมตามชาติตะวันตกเมื่อหลักธรรมเรื่อง นรก และสวรรค์ ถูกบิดเบือนไปจากหลักคำสอนเดิม คือ “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” เป็นการวัดผลของความเห็นแก่ตัวที่วัตถุนิยมของนักวิชาการไทยในยุคปัจจุบันเรื่องนรกและสวรรค์การอธิบายของพุทธทาสภิกขุ : พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึง นรกและสวรรค์ เป็นผลของกรรม หรือการกระทำ ซึ่งสังคมปัจจุบันมองเรื่องกรรมถูกบิดเบือนไป สะท้อนให้เห็นจากคำกล่าวของท่านไว้ว่า “ความเชื่อเรื่องกรรมที่ไม่ถูก คือ เรามองกรรมไปที่สิ่งของ ที่เงินทองของนอกกายจะไปเทือนนั้น ซึ่งเป็นความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง แต่ไม่ได้มองที่ผลของมัน คือ ความดี ความชั่ว อันมีอยู่แล้วในกรรม ซึ่งจิตใจเราสัมผัสได้ทุกครั้งที่เราทำกรรม (พุทธทาสภิกขุ, 2539: 20) ดังคำกล่าวว่า “นรกอยู่ใต้ดิน สวรรค์อยู่บนฟ้า” ท่านพุทธทาสภิกขุข้อความดังกล่าวนี้ มีความหมายภาษาธรรมซ่อนเร้นเป็นนัยอยู่ผ่านสื่อที่เป็นภาษาคนแนวทางการอธิบายนรกและสวรรค์ เมื่อกลับมาพิจารณาการอธิบายของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ก็จะเห็นว่าท่านมีมุมมองและแนวคิดไปในทางเดียวกันกับพุทธทาสภิกขุ ซึ่งท่านมองว่า นรกและสวรรค์ในฐานะเป็นดินแดนหลังความตาย จะมีจริงหรือไม่ ไม่ใช่ประเด็นสำคัญ นรกและสวรรค์เกิดขึ้นได้ทุกขณะจิตขึ้นอยู่กับว่าเราปฏิบัติตนเช่นไร ซึ่งท่านได้ให้แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องเป็นหลักในการดำเนินชีวิต การเกิดขึ้นของนรกและสวรรค์ในจิตแต่ละขณะ มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ (1) ต้องมีศรัทธา (2) ต้องพิจารณาเหตุผล (3) ต้องมั่นใจไม่อ้อนวอน และ (4) ต้องไม่หวังผลตอบแทนในขณะเดียวกันท่านพระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี ได้แสดงแนวคิดว่า ผู้ที่จะให้คำตอบได้ดี คือ ตัวของผู้นั้นเอง ดังนั้น “ชีวิตที่เกิดขึ้นมา วันเวลาเดินไปไม่เคยหยุด ความคิดของคนต่างก็ต้องคิด ทั้งสองอย่างจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นของชีวิตที่สุด วันหนึ่ง ที่เรายังหายใจอยู่ เราไม่เคย

หยุดคิด บางครั้งในการคิดนั้นอาจจะทำให้เราเป็นทุกข์ ภาษาพระเรียกว่า ทุกข์เพราะความคิด การที่เราได้มาศึกษาธรรม นำเอาหัวข้อปฏิบัตินั้นถือว่าเป็นการพัฒนายกระดับของจิตขึ้น แต่คำพูดที่ว่า "สวรรค์อยู่นอก นรกอยู่ในใจ" นั้น มันจริงแท้เลย ทำอะไรเราย่อมรู้ดีอยู่แก่ใจตัวเอง ถึงคนอื่นไม่รู้เราโกหกตัวเองไม่ได้ ถ้าทำดี เราเองก็สบายใจ ถ้าทำชั่วก็มีแต่เราเองที่ร้อนกร้อนใจ ส่วนเรื่องนรก สวรรค์มีจริงหรือไม่ ถ้ามไปใครก็ตอบไม่ได้หรอก เพราะคนที่มีชีวิตอยู่ ก็ยังไม่เคยไป คนที่ไปก็กลับมาตอบไม่ได้เพราะฉะนั้นทำความดีเข้าไปเถอะ ถ้าหากมันมีจริงเราก็จะได้ไปสู่ที่ดี แต่หากมันไม่มี ความดีนี้แหละที่จะทำให้เรามีชีวิตอยู่ในใจของใครไปอีกนานแสนนาน” ซึ่งสอดคล้องกับ พร รัตนสุวรรณ ท่านพยายามหักล้างแนวคิดที่ว่านรกและสวรรค์ในคัมภีร์พระไตรปิฎกได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ โดยท่านได้ยกประเด็นของวิมานวัตถุ ซึ่งแสดงให้เห็นบุญคนที่ทำบุญในพระพุทธศาสนา แล้วไปสวรรค์ ซึ่งความเชื่อนี้ ไม่ได้ส่งผลหรือเป็นประโยชน์กับศาสนาพราหมณ์แต่อย่างใด เพราะจะมีแต่จะทำให้คนทำบุญในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น สำหรับประเด็นที่บางกลุ่มมองว่า การสอนเรื่องนรกและสวรรค์ ที่กล่าวอ้างว่าเป็นความเชื่อของพราหมณ์ที่แทรกซึมอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ท่านมองว่าไม่น่าจะเป็นมูลเหตุจริง เพราะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้ชี้ให้เห็นถึง ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ อานิสงส์จะได้ไปเกิดในสวรรค์ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ ไม่น่าจะเป็นประโยชน์กับพราหมณ์แต่อย่างใด กล่าวได้ว่า ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับนรกและสวรรค์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่ปรากฏจริงตามคำสอนของพระพุทธเจ้า แท้ที่จริงแล้ว นรกและสวรรค์นั้นเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึง ความเป็นกุศล และอกุศลในใจ กล่าวคือ “สวรรค์ในอก นรกในใจ” แนวคิดเรื่องนรกและสวรรค์ของ พร รัตนสุวรรณ มองนรกและสวรรค์เป็นทั้งสถานที่ และแนวทางปฏิบัติ เพื่อการหลุดพ้น สอดคล้องกับนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้น

ในทัศนะผู้ศึกษาเห็นว่า ในแง่นี้ท่านก็ให้หลักว่าด้วยความไม่ประมาทไว้แล้ว โดยสัมพันธ์กับหลักการที่ว่า ทุกคนจะต้องมุ่งแนวในการก้าวสูงขึ้นไปในสังสารวัฏ จนวิวิธวิพันไปเหนือสังสารวัฏนี้ไม่ต้องพูดถึงนรก เปรต ฯลฯ ที่ไม่ควรไปเด็ดขาด แม้แต่สวรรค์ก็ไม่ควรพอใจ แต่จะต้องพัฒนาจนผ่านแม้แต่พรหมขึ้นไปให้ถึงอริยภูมิเป็นอันว่า จะต้องก้าวขึ้นสู่อริยสาวก อย่าอยู่กันแค่ขึ้นห้วงผลตอบแทน อย่ามัวห่วงเรื่องนรก-สวรรค์ที่ยังเหมือนขุกัน ถ้าจิตของเราประณีตขึ้นไป จนกระทั่งรักความบริสุทธิ์ดีงามของชีวิตรักธรรมอยากให้มีชีวิตของเราเป็นชีวิตที่ดีงาม เป็นธรรมอยู่ในธรรมประณีตด้วยธรรม และต้องการให้ธรรมแผ่ไป ก้อยู่กันได้ด้วยความดี ขึ้นนี้ถึงธรรมแล้ว ก็ไม่ต้องหวังผลตอบแทนอีกต่อไป นรก-สวรรค์ มีจริงหรือไม่

นรก-สวรรค์ หลังตายนรก-สวรรค์ ที่อยู่ในใจนรก-สวรรค์ ท่าทีของพุทธศาสนาต่อเรื่องนรก-สวรรค์ มีศรัทธาพิจารณาเหตุผลมันใจตน-ไม่อ่อนวอนไม่งอนจ้อผลตอบแทนพึงปฏิบัติตนอยู่ด้วยความไม่ประมาทและดำรงชีวิตอยู่โดยชอบธรรม

บทวิจารณ์

จุดเด่น: การวิจารณ์หนังสือเรื่อง “บุญ กรรม นรก-สวรรค์ เลือกกันได้ทุกคน” เล่มนี้ ทำให้เขียนได้ข้อค้นพบดังต่อไปนี้

1) เจตนารมณ์ของผู้แต่ง: พบว่า ท่านมีความมุ่งหวังในการเผยแผ่พุทธศาสนาด้วยการใช้กลวิธี หรือแนวคิดทางพุทธธรรม ที่นำมาปฏิบัติและประยุกต์ใช้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะเป็นการเพิ่มการเข้าถึง ขยายผลการปฏิบัติธรรม แห่งพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางขึ้น เพื่อให้เกิดสันติสุขในบุคคลและสังคมโลก

2) อัตลักษณ์ของผู้แต่ง: พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้ออาทร อ่อนโยน มีความรัก ความเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ มีความปรารถนาดีต่อทุกคน ช่วยเหลือเกื้อกูล มีน้ำใจและแบ่งปัน มีความอดทน เสียสละ ทุมเท มีความมุ่งมั่น ตั้งใจสูง เป็นผู้นำแห่งคุณธรรม สร้างสังคม สร้างวัฒนธรรม ขนบประเพณีที่ดีงาม เห็นได้จากการที่ท่านเป็น “นักต่อสู้เพื่อสันติภาพ”

3) รูปแบบการนำเสนอ: พบว่าหนังสือมีการจัดลำดับการนำเสนอเนื้อเรื่องได้อย่างดี ทำให้เห็นถึงจุดเริ่มต้น ความเป็นไปเป็นมา จนถึงที่สุดของเป้าหมายในหนังสือ ซึ่งเนื้อหาทั้งหมด 4 ประเด็น มีความชัดเจน ค่อยๆ อธิบายให้เข้าใจถึงสิ่งที่เป็ธรรมชาติของมนุษย์ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม น้อมนำพุทธธรรมสู่การปฏิบัติได้อย่างง่ายดาย จับต้องได้ ด้วยกุศโลบายต่างๆ อย่างแยบคาย ตามความเป็นจริงแห่งวิถีชีวิต

สิ่งที่อยากรำเสนอ : หนังสือเล่มนี้มีคุณูปการมากหากประชาชนที่มีความสงสัยในการเดินทางของชีวิตหลังความตาย มีคำถามว่าตายแล้วไปไหน ไปอย่างไร ด้วยกรรมใด หนังสือเล่มนี้ก็จะให้คำ ตอบได้ดีหากจะเป็นชาวพุทธฝึกหัดในการอ่านหนังสือกึ่งวิชาการแบบนี้ ก็จะได้รับคำ ตอบของชีวิตได้ดีขึ้นอีกเช่นกัน หรือหากไม่ใช่ชาวพุทธที่สนใจศึกษากระบวนวิธีหลังความตายของชาวพุทธหรือพุทธศาสนาแล้วก็เป็นเรื่องง่ายที่จะเข้าใจและสามารถไปสืบค้นต่อได้จากชื่อคัมภีร์ พระสูตรที่ปรากฏเป็นหลักฐานอ้างอิง

หนังสือเล่มนี้ให้คำ ตอบกับผู้อ่านได้ 3 ประการ คือประการแรกเรื่องราวในอดีตของ ตัวเองที่พอจะเทียบเคียงกับกรรมที่ตนเองประสบอยู่ในปัจจุบัน สามารถที่จะบอกได้ว่า เรา ทำกรรมเช่นใดไว้ ประการที่ 2 ในปัจจุบันเรากำลังทำกรรมอะไรไว้ ดี ชั่ว เราจะไปภพไหน ภูมิไหนเราจะเป็นโอปปาติกะหรือไม่ และเราได้เตรียมชีวิตหลังความตายของเราไว้อย่างไร ประการสุดท้าย อนาคตของเรา บอกแบบฟันธงได้ไหม ว่าเราจะไปอยู่แห่งใด สมบัติที่เรามี อยู่ในปัจจุบันจะทำให้เป็นสมบัติทิพย์ได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- ปิ่น มุทุกันต์. (2527). พุทธศาสตร์ ภาค 3. กรุงเทพมหานคร: กมลการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). บุญ กรรม นรก - สวรรค์ เลือกกันได้ทุกคน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2539). กรรมและการอยู่เหนือกรรม. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2529). สารานุกรมพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.